

A. DÖNMEZ, *Sarpedon'dan Keykubad'a Bir Zamanlar Antalya*.
Antalya 2021. Muratpaşa Belediyesi Kültür Yayınları, 224 sayfa
(Bibliyografya ve İndeks ile birlikte). ISBN: 9789757094326

Serkan KILIÇ

 0000-0001-9314-5337

*Libri: Epigrafi, Çeviri ve Eleştiri Dergisi'*nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz "açık erişimli" bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımlarını, eleştirileri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımları, eleştiriler ve çeviriler derginin web sitesinde (libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Sayı VIII: Ocak-Aralık 2022) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bu çalışma Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License altında lisanslıdır.

Atıf Düzeni Dönmez A. 2022, *Sarpedon'dan Keykubad'a Bir Zamanlar Antalya*. *Libri* VIII, 113-115.

Geliş Tarihi: 12.08.2022 | Kabul Tarihi: 15.08.2022

Elektronik Yayın Tarihi: 18.08.2022

Makale Türü: Kitap Tanıtımı

Editing: Phaselis Research Project
www.libridergi.org

A. DÖNMEZ, *Sarpedon'dan Keykubad'a Bir Zamanlar Antalya. Antalya 2021. Muratpaşa Belediyesi Kültür Yayınları, 224 sayfa (Bibliyografya ve İndeks ile birlikte). ISBN: 9789757094326*

Serkan KILIÇ*

Aytaç Dönmez tarafından yazılan *Sarpedon'dan Keykubad'a Bir Zamanlar Antalya* eseri, aşkları, ayrılıkları ve kavuşmalarıyla Antalya'nın antik söylencelerini, efsanelerini, imparatorlarının, bilim insanlarının, şairlerinin, hekimlerinin ve hayırseverlerinin hikayelerini anlatmaktadır. Yazar, Homeros'a atfedilen İlyada destanının öneminden bahsederek, Klasik Hellen Mitolojisi'nin sadece Hellas'ta geçen olaylar ve kahramanlarla sınırlı olmadığını ileri sürmektedir. Özellikle İlyada'da konu edinilen Troya Savaşı'nda görev alan Sarpedon, Glaukos ve Skylakeus isimli kahramanların bugün Antalya sınırları içerisinde yer alan Lykia Bölgesi'nin önemli kentlerinden Ksanthos ve Tloslu olduklarını vurgulamaktadır. Yine, İlyada Destanı'nda Sarpedon'dan sayfalarca bahsedilirken Klasik Hellen Mitolojisi'nde çok öne çıkarılmadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı, günümüz Antalya sınırlarında gerçekleşmiş ve antik aktarımlarda geçen mitolojik hikayeleri, kahramanları, yaratıkları, önemli kişilikleri, şair, sporcu ve bilim insanlarını hikâyesel bir üslupla bir araya getirmek olmuştur.

Kitap, Sunuş (3-4), İçindekiler (6-7), Giriş (10-11), Bölüm I: Tanrılar ve Kentler (13-47), Bölüm II: Kahramanlar (49-77), Bölüm III: Savaş Mitosları (79-105), Bölüm IV: Eşen Vadisi'nin Hükümdarları (107-125), Bölüm V: Antalyalı Hayırseverler (127-145), Bölüm VI: Bilim ve Sanat (147-165), Bölüm VII: Aşk Söylenceleri (167-181), Bölüm VIII: Antalya'yı Ziyaret Eden Roma İmparatorları (183-194), Figürler Listesi (198-206), Kaynaklar (208-219) bölümlerinden oluşmaktadır.

Sunuş (3-4) kısmında Antalya Muratpaşa Belediye Başkanı Ümit UYSAL, Antalya'nın tarihi zenginlerinden bahsederek kaleme alınan bu kitabın Antalya'nın daha iyi bir şekilde tanıtılmasında ve kültürel varlıklara ilişkin doğal bir koruma bilinci oluşturulmasında önemli bir kaynak olduğunu vurgulamaktadır.

Giriş (10-11) bölümünde yazar, Homeros'a atfedilen İlyada Destanı hakkında kısaca bilgi vererek tarih içerisindeki öneminden bahsetmektedir. Daha sonra Lykia kentlerinin kuruluşları bağlamında mitolojik hikayelerin önemini vurgulayarak antik yazarlardan olan Herodotos'u referans göstermektedir. Yazar, Antalya'da yaşayan arkeoloji, tarih ve rehberlikle ilişkili olmayan insanların Lykialı kahraman Sarpedon'dan ve Ksanthos kentinin Perslere ve Romalılara karşı duruşundan haberdar olmadığını ileri sürmektedir. Bu durumu, Ksanthoslu hükümdar Kherei'nin diktirmiş olduğu çevresi Lykçe yazıtlarla çevrili Yazıtlı Dikme Anıtını Rhodiapolisli büyük yardımsever Opromaos'u, Pergeli matematik dehası Apollonios'u, Letoon kentinin isminin tanrıça Leto'dan geldiği gibi örneklerle açıklamaktadır.

Tanrılar ve Kentler adı altında I. bölümde, *Dirmil'in Çocukları: Ksanthos, Pinaros, Kragos ve Tlos* (14-17) alt başlıkta, Lykia kentinin mitolojik hikayelerinde baş kahraman olan Tremiles öneminden bahsedilmekte ve Tremiles'in Attika'nın ilk kralı olan Ogyges'in kızı ile olan aşk hikayesi ele alınmaktadır; bu aşktan dört erkek evladın doğduğu ve ileride Lykia'nın en büyük üç kentine ve dağlarına isimlerini verecek Ksanthos, Tlos, Pinaros ve Kragos adlarının koyulduğu görsellerle birlikte anlatılmaktadır. *Leto'nun Kenti Letoon* (18-22) adlı alt başlıkta yazar, Zeus ve Leto'nun aşkı hikayesine değinilerek bu birliktelik sonrasında Apollon'a hamile kalan Leto'nun doğumunun Eşen Çayı'nda gerçekleştiği ve o günden sonra doğum yaptığı bölgeye "Ksanthos Patroos" isminin verildiğini anlatmaktadır. Yine "Leto ve Kurbağalar" adlı başka bir hikayeye daha değinilerek Letoon antik kentinin isminin nereden geldiği görsellerle birlikte açıklanmaktadır. *Lykegenes*:

* Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Antalya.
serkankilic@akdeniz.edu.tr | 0000-0001-9314-5337

Lykialı Apollon (23-29) diğer alt başlıkta, Apollon'un hayatı ve yetenekleri hakkında kısa bilgi verilerek Apollon'un Demre'de bulunan Sura Apollon, Patara'daki Apollon Patroos kehanet merkezlerindeki kehanetlerden bahsedilmektedir. *Apollon'un Oğlu Pataros* (30-33) adlı başlıkta, Patara antik kentinin isminin Ksanthos'un kızı Nympe Lykia ile Apollon'un birlikteliğinden doğan Pataros'tan geldiği, hikayelerle birlikte anlatılmaktadır. *Muri'den Artemis'in Kenti Myra'ya* (34-37) adlı alt başlıkta ise Demre'de Myra olarak adlandırılan mür yağı üretiminin çok fazla olduğu ve Afrodit ile Myrrha'nın aşk hikayesiyle birlikte kentin adının Myra olarak anıldığından bahsedilmektedir. *Phaselis: Bir Tuzlu Baliğe Bir Kent* (38-39) başlığı altında, Phaselis antik kentinin bir tuzlu baliğe karşın nasıl satın alındığı anlatılmaktadır. *Pamphylia'nın Güzel Kızı Side* (40-43) adlı başlıkta, Anadolu'nun dağ tanrısı Tauros'un kızı olan Side'nin başından geçen hikayelerine değinilerek Side antik kentinin sembollerinden olan nar ağacının kökeni hakkında bilgi verilmektedir. *Abdal Musa Efsanesi: Uçarsu Şelalesi* (44-45) adlı başlıkta ise Horasan Ereni Abdal Musa Sultan'ın, Antalya'nın Elmalı ilçesinde yer alan "Uçarsu Şelalesi" üzerindeki mucizelerinden bahsedilmektedir. *Tireyen Göl Efsanesi* (46-48) adlı son alt başlıkta, Side'nin Sorgun mevkiinde yer alan gölün neden "Titreyen Göl" olarak adlandırıldığı "balıkçı ve ödekler" hikayesiyle anlatılmaktadır.

İkinci bölüm olan *Kahramanlar* adlı kısımda, *Bellerophon* (50-58) alt başlığında, Olympos'un hemen yanındaki Çıralı'da geçen hikayede, Bellerophon'un hayat hikayesinde değinilerek yaşadığı aşkları, kahramanlıkları ve ölümü hakkında bilgilerden bahsedilmektedir. *Başkomutan Sarpedon* (59-63) adlı alt başlıkta, Sarpedon'un Troya Savaşı'ndaki kahramanları anlatılarak Lykia ordusunun Troya ile savaşı, efsanelere yer verilerek detaylı bir şekilde sunulmaktadır. *Büyük Okçu Pandaros* (64-65) bölümünde ise Sarpedon'un komutasında, Lykialı bir savaşçı olan Pandaros'un Troya Savaşı'ndaki marifetleri hikayeler ve görsellerle desteklenerek anlatılmaktadır. *Sarpedon'un Şehadeti* (66-73) başlığında yazar, Troya Savaşı'nda Sarpedon'un Patroklos tarafından mızrağıyla nasıl öldürüldüğünden bahsetmektedir. *Glaukos'un Öfkesi* (74-76) adlı diğer bir alt başlıkta, Troya Savaşı'nda öldürülen Sarpedon'dan sonra Lykia ordusunun başına kuzeni Glaukos'un geçtiği ancak daha sonra Akhilleus'un ordusunda yer alan Aias tarafından şehit edildiği anlatılmaktadır. *Tloslu Skylakeus'un Hazin Sonu* (77-78) alt başlığında, Troya Savaşı'nda Lykia ordusunda tek sağ kurtulan Skylakeus'un Lykia'ya döndüğünde kadın ve çocuklar tarafından taşlanarak öldürüldüğünden bahsedilmektedir.

III. Bölümün *Savaş Mitosları* başlığı altında yer alan *Ksanthos'un Ateşi* (80-82) adlı başlıkta yazar, Ksanthosluların Pers ordusu ile mücadeleleri ve bu mücadele sonrasında Ksanthosluların teslim olmaksızın kendilerini ateşe attıkları ve ölümsüzleştikleri anlatılmaktadır. *Brutus'un Gözyaşları* (83-84) adlı alt başlıkta, Brutus'un ordusu ile Ksanthoslular arasında vergi toplama hususunda bir anlaşmazlık yaşandığı, daha sonra Roma ordusuna daha fazla dayanamadıkları ve teslim olmayıp kendi evlerine giderek ailelerini öldürdüklerinden bahsedilmektedir. Bunu duyan Brutus'un ise gözyaşlarına boğulduğu rivayet edilmektedir. *Büyük İskender'e "Dur" Diyen Kent: Termessos* (85-88) adlı kısımda, tarih sahnesinde Büyük İskender'in Asya Seferi sırasında feth edemedi tek kent olarak bilinen Termessos'un nasıl savunulduğuna değinilmektedir. *Termessoslu Gençlerin Dostu Makedon General Alketas* (89-90) alt başlıkta, Büyük İskender'in sağ kollarından olan General Perdikkas'ın kardeşi Alketas'ın askeri görevlerinden bahsedilmekte ve İskender ile ters düştüğü bunun sonucunda canını kurtarmak için Termessoslulara sığındığı hakkında bilgiler vermektedir. *Olymposlu Kaptan Eudomos* (91-98), yazar bu bölümde, Olympos'un ünlü kaptanı Eudomos'un hayat hikayesini, Antalya'nın tarih içerisindeki önemini ve Selçuklular tarafından (I. İzzettin Keykavus) nasıl fethedildiğini anlatılmaktadır. *Attaleia'nın Fetih Efsanesi* (99-102) alt başlıkta yazar, Antalya'nın sur duvarlarının Selçuklular tarafından nasıl aşıldığından efsanevi bir hikaye ve suluboya resimlerle bahsetmektedir. *Korakassa'dan Korakesion'a Alaeddin Keykubad'ın Şehri Alaiye* (103-106) bölümünde, Alaeddin Keykubad'ın aile hayatı hakkında bilgi vererek Alanya Kalesi'nin Keykubad tarafından nasıl fethedildiği rivayetleri üzerine açıklamalar yapmaktadır.

Eşen Vadisi'nin Hükümdarları adlı IV. Bölümün *Hükümdarlar Hükümdarı Kherei* (109-113) alt başlığında, Lykialı Kherei'ye ait mezar yapısında yer alan süsleme ve Yunan ordusunu nasıl mağlup ettiğini anlatan yazıtın bahsedilmektedir. *Koska'nın Oğlu Kybernis* (114-117), yazar bu bölümde, Kherei'nin dedesi olan Kuprilli'nin ordusunda yer alan Kybernis'in Perslilerle mücadelesi anlatılmaktadır. *Genç Kuprilli ve Kheriga* (118-120) adlı alt başlıkta, Büyük Kuprilli'den sonra başa geçen ikinci Kuprilli'nin Ksanthos Akropolü'ndeki dikili taşta yer alan yazıtı hakkında bilgiler verilmektedir. *Son Ksanthoslu Hükümdar Erbbina* (121-126) adlı son alt başlıkta ise Kheriga'nın oğlu olan Erbbina'nın hayat hikayesi anlatıldıktan sonra Ksanthos, Termessos ve Pinara kentlerindeki hakimiyeti ile birlikte siyasi ve askeri başarıları anlatılmaktadır.

V. Bölümün *Antalyalı Hayırseverler* kısmının *Antalya'nın İlk Kadın Belediye Başkanı Pergeli Plancia Magna* (129-131) alt başlığında, İtalyan kökenli, soylu Plancii ailesinin kızı olan Plancia Magna'nın Perge kenti için yaptığı özveri çalışmaları anlatılmaktadır. *Dünyanın En Büyük Hayırseveri Rhodiapolisli Opromoas* (132-134) başlıkta yazar, Kumlucalı Opromoas'ın Rhodiapolis, Patara, Phaselis, Olympos, Tlos, Ksanthos, Myra gibi büyük kentlerinde yapmış olduğu bağışlar ve tahrip olan kamu binalarını onarttığından, bu sayede halk tarafından sevildiğinden bahsetmektedir. *Aziz Nikolaos* (135-146) alt başlıkta, Meryem Ana'dan sonra en çok sevilen ve saygı duyulan bir karakter olan Aziz Nikolaos'un hayat hikayesi, tanrı tarafından nasıl korunduğu, yoksul halk, çocuklar ve denizciler üzerindeki etkisi ikona, tablo, fotoğraf ve heykel gibi görsellerle birlikte anlatılmaktadır.

Bilim ve Sanat adlı VI. Bölümün *Oinoandalı Filozof Diogenes* (148-152) adlı alt başlığında, Epiküros felsefesinin Lykia'daki en büyük savunucusu olan Diogenes'in yanlış düşüncelerden dolayı hastalanan insanları felsefi yönden iyileştirdiğinden, Diogenes'e ait felsefi düşüncelerin taşlar üzerine kazındığından bahsedilmektedir. *Matematik Dehası Pergeli Apollonius* (153-155) başlıkta yazar, Hellenistik Dönem'in en büyük bilim insanlarından olan Pergeli Apollonius'un hayat hikayesinden bahsettikten sonra kendini nasıl geliştirdiği, yapmış olduğu çalışmaların günümüzde halen öğretilmeye çalışıldığı üzerine açıklamalar yapmaktadır. *Rhodiapolisli Hekim Herakleitos* (156-161) başlıkta, Kumlucalı Herakleitos'un hekimliği yanında aynı zamanda bir filozof olduğu, İskenderiye, Rhodos ve Atina'da eğitim aldığı, gittiği yerlerde aynı zamanda hekimlik yaptığı, Lykia'daki yardıma muhtaç ve hasta insanları tedavi ettiği üzerine bilgiler verilmektedir. *Büyük Kadın Hekim Tloslu Antiokhis* (162) adlı başlıkta, ünlü doktor Diodotos'un kızı olan Antiokhis'in Tloslu olduğundan, romatizma, siyatik, eklem iltihabı, ödem ve dalak hastalıklarına karşı geliştirmiş olduğu başarılı tedavi yöntemlerinden bahsedilmektedir. *Attaleialı Hekim Athenaeus* (163-164) adlı başlıkta, Antalyalı olan Athenaeus'un fizyoloji, patoloji, embriyoloji, terapötikler ve diyet gibi tıbbın farklı alanlarında uzmanlaştığı ve günümüzde dahi Athenaeus'un tedavi yöntemlerinin uygulandığı anlatılmaktadır. *Halkının Gözünde kahraman Bir Hekim Pergeli Asklepiades* (165) alt başlıkta ise Asklepiades'in Antalya çevresinde bir çok sağlık hizmetlerinde bulunduğu ve Asklepiades'e ithafen 50 satırlık övücü bir metnin yer aldığından bahsedilmektedir.

Aşk Söylenceleri adlı VII. Bölümün alt başlığı olan *Aşkın Mimarisi: Aspendos Tiyatrosu* (168-170) kısmında yazar, Aspendos Valisi'nin kızı olan Belkis'in evleneceği adamı seçme süreci ve daha sonra Aspendos Tiyatrosu'nu yapan Mimar Zenon'la nasıl evlendiği hikayesi üzerine bilgiler sunmaktadır. *Gözü Kara Leukippos* (171-172) adlı başlıkta, Ksanthos'un oğlu ve büyük savaşçı olan Leukippos'un kız kardeşi ile olan aşkı mitolojik bir hikaye ile anlatılmaktadır. *Uyuyan Dev* (173-174) kısmında, Kaş ve Meis Adası arasındaki iki devin aşk hikayesinden kısaca bahsedilmektedir. *Eğrigöl Söylencesi* (175-177) alt başlığında, "Eğrigöl" isminin nereden geldiği bir aşk hikayesiyle açıklanmaktadır. *Alanya Kalesi: Eleni'nin Gözyaşları* (178-182) adlı başlıkta ise Doğu Roma Tekfuru Argiles'in kızı olan Eleni'nin fakir bir çoban ile olan hüznü aşk hikayesine değinilmektedir.

VIII. Bölümün *Antalya'yı Ziyaret Eden Roma İmparatorları* başlığı altında yer alan *Limyalı Gaius Ceasar* (185-186) adlı başlıkta, büyük bir komutan olan Gaius'un Roma ordusu için önemli hizmetlerde bulunduğu ve daha sonra Antalya'da öldüğü, Limyra halkı tarafından büyük bir lahit yaptırıldığından bahsedilmektedir. *Selinus'tan Traianopolis'e* (187-190) alt başlıkta, Gazipaşa'da ölen Traianus'un doğduğu topraklar, askeri başarıları ve ölümü üzerine kısa bilgiler verilmektedir. *İmparator Hadrianus ve Üç Kapılar* (191-194) adlı son alt başlıkta, Antalya'nın sembollerinden olan Hadrianus Takı'nın öneminden bahsedildikten sonra kentin ileri gelenleri tarafından yaptırılan takın yapılış süreci anlatılmaktadır.

Sonuç olarak; Antalya'nın geçmişten günümüze mitolojik anlatılar ve gerçek hikâyeler bağlamında oldukça zengin bir kültüre sahip olduğu bilinmektedir. Ancak, bu bağlamdaki çalışmalar yalnızca arkeolojik kazı çalışmaları dâhilinde ortaya konan araştırma kitapları içerisinde ya tekil ya da rehber kitaplarda yer alan turizm ve tarihin de içerisinde olduğu karmaşık anlatılarından ibarettir. A. Dönmez'in kaleme almış olduğu bu çalışma ile bu sorunu çözerek günümüz Antalya sınırları dâhilinde yer alan antik kültürlerin sahip olduğu mitolojik anlatıları ve gerçek hikâyeleri hem coğrafik hem de kronolojik olarak sade, akıcı ve hikâyeci bir dille bir araya getirilmiştir. Dönmez'in bu çalışması ayrıca bilim dünyası dışında varlığı az bilinen önemli gerçek kişiliklerin dâhil olduğu olayları gerçekliğinden koparmadan kendi üslubunca hikâyeleştirmesi yönünden oldukça özeldir.